

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Aurinko ja toppatakki

Itseopiskelumateriaali viittomakielentulkeille maahanmuuttajakuurojen
viittomisesta

Milla Kiiski ja Minna Turunen

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

5/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Milla Kiiski ja Minna Turunen	Sivumäärä 38 ja 2 liitesivua
Työn nimi Aurinko ja toppatakki	
Ohjaava(t) opettaja(t) Outi Ahonen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Heidi Kenttälä	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa hyvää itseopiskelumateriaalia viittomakielentulkeille maahanmuuttajakuurojen viittomisesta. Maahanmuuttajakuurot ovat alalla ajankohtainen aihe ja kasvava asiakasryhmä. Työ on toiminnallinen opinnäytetyö ja produkti on DVD. DVD:llä kuusi maahanmuuttajaa viittoo aiheesta talvi. Viittomakielentulkit voivat tuottamamme materiaalin avulla opiskella itsenäisesti ja kehittää ammattitaitoaan. Opinnäytetyö on Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n (SVT) tilaustyö. SVT jakaa DVD:tä jäsenilleen erilaisissa tapahtumissaan.</p> <p>Opinnäytetyössä kerrotaan maahanmuuttajista ja maahanmuuttajakuuroista Suomessa. Lisäksi siinä esitellään tilaajataho, itseopiskelumateriaalin kriteerit ja kerrotaan itseopiskelusta yleisesti. Prosessikuvaus-osiossa kerrotaan aineiston hankinnasta ja työn eri vaiheista. Lopuksi esitellään kehitysehdotuksia ja jatkotutkimuksen aiheita.</p> <p>Tuotetun itseopiskelumateriaalin analysointiin on käytetty Vainionpään (2006) laatukriteeristöä. DVD:n sisältö täytti suurimmalta osin kyseiset kriteerit. Materiaalin tuottaminen sekä sen säilyttäminen on edullista. DVD-levy on helppokäyttöinen, ja materiaali soveltuu eritasoisille viittomakielentulkeille itseopiskeluun sen monikäyttöisyyden vuoksi. Materiaalista näkee, että maahanmuuttajakuurojen viittominen on hyvin vaihtelevaa. Materiaalin suppeus ja opiskeluohjeistuksen puute kuitenkin heikentävät tuotteen käytettävyyttä.</p>	
Asiasanat maahanmuuttajat, kuurot, itseopiskelu	

ABSTRACT

Author Milla Kiiski and Minna Turunen	Number of Pages 38 and 2 appendices
Title The Sun and a Quilted Jacket	
Supervisor(s) Outi Ahonen	
Subscriber and/or Mentor Finnish Association of Sign Language Interpreters	
<p data-bbox="226 654 347 687">Abstract</p> <p data-bbox="226 763 1428 947">The aim of this thesis was to produce good self-study material for sign language interpreters on the signing of deaf immigrants. Deaf immigrants are a current issue and a growing customer group within the profession. The study at hand is a functional thesis including a DVD. On the DVD six immigrants sign about winter. By using this material, sign language interpreters can study independently and develop their professional skills. The thesis is customised for the Finnish Association of Sign Language Interpreters (SVT). SVT will distribute the DVD to its members at various events.</p> <p data-bbox="226 978 1428 1099">The thesis at hand is about immigrants and especially about deaf immigrants in Finland. It also presents the SVT, criteria for self-study material and introduces self-access learning in general. The process methodology section describes the collecting of the material and the different phases of the study. The final sections present some developmental proposals and topics for further research.</p> <p data-bbox="226 1131 1437 1314">The produced self-study material was analysed by employing the quality criteria by Vainionpää (2006). The content of the DVD largely fulfilled the criteria in question. Production of material of this kind and its storage is affordable. A DVD is easy to use as well as multi-purpose and therefore suitable for the self-study of sign language interpreters at different levels of proficiency. The material indicates that the signing of deaf immigrants is highly diverse. However, the usability of the product is decreased by the narrow sample and the absence of directions for self-study.</p>	
Keywords immigrants, deaf people, self-study	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

JOHDANTO	5
1 SUOMEN VIITTOMAKIELEN TULKIT RY	6
2 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA	7
2.1 Keitä ovat maahanmuuttajat?	7
2.2 Suomen suurimmat ulkomaalaisryhmät	9
2.3 Maahanmuuttajien palvelut Suomessa	9
3 MAAHANMUUTTAJAKUUROT SUOMESSA	10
3.1 Maahanmuuttajakuurot	11
3.2 Kulttuurien välinen kohtaaminen	13
3.3 Kuurojen Kansanopisto	14
4 ITSEOPISKELUMATERIAALI	15
4.1 Opiskelumateriaali	15
4.2 Itsenäinen opiskelu	16
4.3 Laatuksiteerit	16
5 PROSESSIKUVAUS	18
5.1 Aiheen esittely	18
5.2 Videoiden aiheen valinta	19
5.3 Aineiston hankinta	20
5.4 Tekninen toteutus	21
5.5 DVD	23
6 MATERIAALIN ANALYYSI	23
6.1 Ajankohtaisuus ja luotettavuus	23
6.2 Laaja-alaisuus ja kattavuus	24
6.3 Saatavuus	25
6.4 Kustannukset	25
6.5 Uudelleenkäytön mahdollisuudet	25

6.6 Käytettävyys ja yksilöllisen etenemisen mahdollistaminen	26
6.7 Monimuotoisen aktiivisen oppimisprosessin mahdollistaminen erilaisten vaihtoehtojen avulla	27
6.8 Arviointia tukevat seikat	27
7 POHDINTA	28
7.1 Miten onnistuimme?	29
7.2 Kehitysehdotuksia	30
7.3 Ongelmia matkan varrella	31
7.4 Jatkossa tehtäväksi	33
7.5 Loppujen lopuksi	33
LÄHTEET	34
LIITTEET	38
Liite 1: Viittomakielentulkin ammattisäännöstö	38
Liite 2: Kuvauslupa	39

JOHDANTO

Niin maahanmuuttajat kuin maahanmuuttajakuurotkin ovat kasvava ryhmä Suomessa. Maahanmuuttajakuurojen käyttämässä kielessä on paljon variaatioita riippuen jokaisen henkilökohtaisesta kulttuurillisesta sekä kielellisestä taustasta, mikä luo haasteita viittomakielen tulkin työhön. Aiheena maahanmuuttajakuurot on ajankohdainen, ja sitä on lähiaikoina myös käsitelty viittomakielialan julkaisuissa.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen, ja tarkoituksenamme oli tuottaa mahdollisimman hyvää itseopiskelumateriaalia viittomakielentulkeille maahanmuuttajakuurojen viittomisesta. Tuotimme DVD:n, jolla kuusi maahanmuuttajakuuroa viittoo aiheesta talvi. Analysoimme, täyttääkö tuottamaamme DVD hyvän opiskelumateriaalin kriteerit. Työmme oli Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n tilaustyö ja tuotimme materiaalin yhdistyksen toiveiden mukaisesti. Maahanmuuttajakuurojen viittomisesta on kuvattua materiaalia vain vähän, joten työmme vastaa kentän tarpeisiin. Työssämme halusimme keskittyä opiskelumateriaalin laatuun emmekä esimerkiksi kielellisten variaatioiden tutkimiseen.

Maahanmuuttajakuuroja on tutkittu vasta vähän. Suomessa heitä ovat tutkineet Mirka Kippo (2010) sekä Sari Laine (2006). Kippo toteutti teemahaastattelut selvittääkseen maahanmuuttajakuurojen integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Tutkimuksen hän teki Pro gradu -tutkielmana Helsingin yliopistolle. Tutkimusmenetelmänä hän käytti elämänkerrallista teemahaastattelua. Haastateltavia oli yhteensä yhdeksän, jotka olivat kotoisin kaikkiaan neljästä eri maasta. Tutkimuksessa selvisi monien maahanmuuttajakuurojen sopeutuneen Suomeen ja suomalaiseen yhteiskuntaan hyvin. Tutkimuksessa tuodaan kuitenkin esille erilaisia arjen haasteita, joita maahanmuuttajakuurot ovat kohdanneet elämässään. Haasteet liittyivät kommunikointiin, kielitaitoon, syrjinnän kokemuksiin, arjen asioiden kanssa kamppailuun ja työnsaantiin. Maahanmuuttajakuuro integroituu ensisijaisesti toisiin kuuroihin ja kuurojen ryhmään. Viittomakieli ja kuurojen kulttuuri toimivat siltana toisiin kuuroihin sekä luonnollisen yhteyden suomalaisiin kuuroihin.

Myös Laine (2006) toteutti tutkimuksensa Pro gradu -työnä. Hän teki työnsä Turun yliopistolle. Laine toteutti tapaustutkimuksen, jossa hän selvitti maahanmuuttajakuurojen identifioitumista maahanmuuttajiin ja kuuroihin. Tämän lisäksi hän selvitti maahanmuuttajakuurojen ja suomalaisten kuurojen sopeutumista kuulevien yhteisöön sekä näiden eroavaisuuksia. Tutkimusmenetelmänä hän käytti teemahaastattelua, jossa oli viittomakielen tulkki mukana. Haastateltavat saivat käyttää luonnollista kieltään, viittomakieltä. Maahanmuuttajakuurot identifioituivat tutkimuksen mukaan ennen kaikkea kuuroihin. He ovat myös sopeutuneet suomalaiseen yhteiskuntaan hyvin. Koutoutumiseen vaikuttaneita tekijöitä olivat muun muassa suomalainen kuuro puoliso, työ sekä oma aktiivisuus. Maahanmuuttajakuurot sopeutuvat kuulevien yhteisöön samankaltaisesti kuin suomalaiset kuurotkin. Maahanmuuttajakuurot arvostavat suomalaista sosiaalipalvelujärjestelmää enemmän kuin suomalaiset kuurot. Maahanmuuttajakuurot kokevat enemmän olevansa kuuroja kuin maahanmuuttajia.

Työssämme käytämme termejä maahanmuuttaja ja maahanmuuttajakuuro. Tarkoitamme näillä kaikkia Suomeen muuttaneita ulkomaalaistaustaisia henkilöitä riippumatta Suomessaoloajasta. Itseopiskelumateriaalilla puolestaan tarkoitamme kaikkea omatoimisessa opiskelussa käytettävää materiaalia. Parityöskentelyssä teimme joi-takin vastuuja. Alkuvaiheessa Milla Kiiski työsti maahanmuuttajat Suomessa -osioita ja Minna Turunen keskittyi maahanmuuttajakuurot Suomessa -osaan. Loput työstämme teimme yhdessä parityönä miettien sisältöä ja kirjoitusasua.

1 SUOMEN VIITTOMAKIELEN TULKIT RY

Kerromme työssämme paljon tilaajan, SVT:n roolista opinnäytetyöprosessissamme. Siksi esittelemme Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n ensin.

SVT eli Suomen Viittomakielen Tulkit ry on perustettu vuonna 1982 valtakunnalliseksi viittomakielen tulkkien etujärjestöksi. Yhdistyksen toimialueena on koko Suomi. Yhdistyksen tarkoituksena on toimia viittomakielen tulkkien ammattiyhdistyksenä ja yhdyssiteenä jäsenten välillä sekä edistää tulkkitoimintaa Suomessa. Se järjestää jäsenilleen ammatillisia koulutustapahtumia sekä huolehtii jäsenten edunvalvonnasta.

SVT:llä on myös neljä kertaa vuodessa ilmestyvä jäsenlehti Kielisilta. (SVT ry 2010a.)

Yhdistyksen varsinaisiksi jäseniksi voivat päästä viittomakielen tulkkikoulutuksen saaneet tulkit ja kääntäjät, jotka ovat viittomakielen tulkkirekisterissä. Opiskelijajäseniä ovat Humanistisessa tai Diakonia-ammattikorkeakoulussa opiskelevat viittomakielentulkkiopiskelijat. Yhdistyksessä voi olla myös kannatusjäsenenä. Vuodesta 2006 alkaen SVT:hen liittyvät uudet varsinaiset jäsenet kuuluvat myös Akavan Eri-tyisaloihin. Varsinaisia jäseniä SVT ry:ssä oli vuoden 2009 loppuun mennessä 373. (SVT ry 2010a.)

Yhdistyksen toimeilimet ovat yhdistyksen kokous ja hallitus, joka johtaa yhdistyksen toimintaa. Hallitukseen kuuluu kahdeksi kalenterivuodeksi valittu puheenjohtaja sekä kuusi kahdeksi kalenterivuodeksi valittua varsinaista jäsentä. (SVT ry 2010a.)

2 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA

Kappaleen tarkoituksena on antaa tietoa viittomakielen tulkeille maahanmuutosta ja siten myös asiakkaidensa taustoista ja mahdollisista kokemuksista. Luvussa selvennämme myös maahanmuuttoon liittyviä yleisiä termejä.

2.1 Keitä ovat maahanmuuttajat?

Suomalaiseen yhteiskuntaan kuuluu yhä useampia eri kulttuureja edustavia ihmisiä. Ulkomaalaiset voivat asettua eri syistä pysyvästi Suomeen. Ulkomaalaisväestön kasvaessa on tarvittu hyvä termi käytettäväksi täällä asuvista ulkomaalaisista. Maahanmuuttaja on vakiintunut käsitteeksi, joka tarkoittaa kaikkia Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia. Maahanmuuttaja on voinut tulla Suomeen esimerkiksi töihin, avioliiton vuoksi, pakolaisena tai paluumuuttajana. Työperusteinen maahanmuutto on 2000-luvun alussa lisääntynyt. (Räty 2002, 11 ja Halonen 2010.)

Suomi on luvannut vastaanottaa oman osuutensa pakolaisista, joten se on myös sitoutunut huolehtimaan heidän hyvinvoinnistaan (Räty 2002, 16–17). Suomeen tulee pakolaisia eri syistä, esimerkiksi turvapaikanhakijoina, kiintiöpakolaisina tai perheen yhdistämishojelman kautta. Turvapaikan hakemiseen on monenlaisia syitä, muun muassa kotimaassa koettu vaino poliittisen mielipiteen vuoksi tai huonot elinolosuhteet kuten köyhyys, sota ja ympäristökatastrofit (Maahanmuuttovirasto 2010a).

Turvapaikanhakijat hakevat turvapaikkaa Suomeen tultuaan. Suomessa Maahanmuuttovirasto käsittelee turvapaikkahakemukset (Sisäasiainministeriö 2011a). Pakolaiseksi turvapaikanhakijaa kutsutaan sitten, kun hän on saanut oleskeluluvan Suomessa. (Räty 2002, 18–19.)

Kiintiöpakolaiseksi kutsutaan henkilöä, jolla on Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestön UNHCR:n (United Nations High Commissioner for Refugees) myöntämä pakolaisstatus. Toimistot toimivat välikätenä, kun pakolaisia sijoitetaan maihin, jotka ovat sopineet vastaanottavansa vuosittain tietyn määrän kiintiöpakolaisia. Suomi on luvannut vastaanottaa vuosittain 750 kiintiöpakolaista. Kiintiöpakolaiset eivät asu vastaanottokeskuksissa, vaan heidät sijoitetaan suoraan sellaiseen kuntaan, joka on päättänyt vastaanottaa pakolaisia. Palveluiden järjestäminen kielitaidottomille ja usein pitkään leiriolosuhteissa asuneille pakolaisille on kunnille erittäin haastava tehtävä. (Räty 2002, 19 ja Sisäasiainministeriö 2011a.)

Suomeen voi tulla myös perheen yhdistämishojelman kautta. Tämän kansainvälisen sopimuksen avulla taataan myös pakolaisen puolisolle ja alaikäisille lapsille oleskelulupa Suomessa. Vastaavasti alaikäinen lapsi saa tuoda Suomeen vanhempansa ja alaikäiset sisarukset. (Räty 2002, 20.) Perheenjäsenten piiri on laissa määritelty, eikä se ehkä vastaa sitä, miten ihmiset itse mieltävät perheeseensä kuuluvat jäsenet. Suomalainen perhekäsitys on suppeampi kuin monissa muissa maissa. (Maahanmuuttovirasto 2010b.)

2.2 Suomen suurimmat ulkomaalaisryhmät

Suomessa asuu kaikkiaan ihmisiä yli 150 maasta. Kuten Tilastokeskuksen taulukosta (Taulukko 1) näkee, suurimmat ulkomaalaisryhmät ovat venäläiset, virolaiset, ruotsalaiset ja somalialaiset. (Tilastokeskus 2010.) Suomen ulkomaalaisissa naisia ja miehiä on lähes yhtä paljon. Ikärakenteeltaan maahanmuuttajaväestö poikkeaa huomattavasti suomalaisista. Lasten osuus on suuri ja vanhuksia on vähän. Suurin osa Suomen ulkomaalaisista asuu pääkaupunkiseudulla tai muualla kaupungeissa. (Räty 2002, 36 - 37.)

Ulkomaiden kansalaiset Suomessa

Maa, jonka kansalaisuus	2009	%
Venäjä	28 210	18,1
Viro	25 510	16,4
Ruotsi	8 506	5,5
Somalia	5 570	3,6
Kiina	5 180	3,3
Thaimaa	4 497	2,9
Irak	3 978	2,6
Turkki	3 809	2,4
Saksa	3 628	2,3
Britannia	3 333	2,1
Muut	63 484	40,8
Yhteensä	155 705	100

Taulukko 1 (Tilastokeskus 2010.)

2.3 Maahanmuuttajien palvelut Suomessa

Yhdenvertaisuuslaissa (21/2004) edellytetään, että kaikkia kansalaisia kohdellaan tasa-arvoisesti julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Lain mukaan maahanmuuttajien yhdenvertaisuuden tulee toteutua työelämässä, koulutuksessa, yhdistystoiminnassa, asepalveluksessa, asumisessa ja palveluissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö

2007, 15, 18.)

Suomessa vakituisesti asuvilla ulkomaalaisilla on pääsääntöisesti samat oikeudet julkisiin palveluihin kuin suomalaisillakin. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saaminen määräytyy kotikuntalain mukaan. Maahanmuuttajille tarkoitettuja erityispalveluja tarjoavat kunnat, yksityiset järjestöt ja valtio. Oikeus näihin palveluihin riippuu oleskeluluvasta ja maahantulositystä. (Räty 2002, 142–143.) Kunnan vastuulla on järjestää vastaanottamilleen pakolaisille esimerkiksi ensimmäinen asunto ja ohjata heitä käyttämään erilaisia palveluita. Kunnat ja työvoimahallinto tekevät työttömälle maahanmuuttajalle kotouttamissuunnitelman, jossa määritellään maahanmuuttajan koulutus- ja palvelutarpeet. (Sisäasiainministeriö 2011b ja 2011c.) Kotoutumiskoulutukseen kuuluu kielen, kulttuurin ja yhteiskunnallisten sekä elämänhallintaan liittyvien asioiden opiskelu (Räty 2002, 143–147).

”Kielipalveluja (tulkki- ja käännöspalvelut) järjestetään, jos maahanmuuttaja tai turvapaikanhakija ei osaa suomea tai ruotsia ja jos viranomaiset eivät osaa maahanmuuttajan tai turvapaikanhakijan käyttämää kieltä.” (Työministeriö 2005.)

Työministeriön ohje on selkeä ja tulkki- ja käännöspalvelun käyttäminen on erityisen tärkeää silloin, kun päätetään maahanmuuttajaa tai turvapaikanhakijaa koskevista asioista. (Työministeriö 2005.) Pakolaisille tulkin käyttö sosiaali- ja terveyspalveluissa ja kotouttamiseen liittyvissä palveluissa on ilmaista. Tulkin tilaaminen on viranomaisen tehtävä. (Räty 2002, 149–150.)

3 MAAHANMUUTTAJAKUUROT SUOMESSA

Kuten väestössä yleensäkin, myös maahanmuuttajien joukossa on kuuroja. Tulkit kohtaavat kuuroja maahanmuuttajia ainakin käynneillä sosiaalitoimistossa ja Kelassa (Kippo 2010, 58–59). Tässä luvussa esittelemme maahanmuuttajakuurojen taustoja Suomessa. Tarkoituksena on antaa viittomakielentulkeille tietoa heidän yhdestä asiakasryhmästään.

3.1 Maahanmuuttajakuurot

Suomessa olevista kuuroista maahanmuuttajista ei ole erillistä rekisteröityä tietoa, joten ei ole varmuutta, paljonko heitä on maassamme. Määrä on kasvamassa, ja tällä hetkellä kuuroja maahanmuuttajia on noin 130. Suomeen tulee kuuroja esimerkiksi Irakista, Venäjältä ja Thaimaasta. (Nevalainen 2011.) Maahanmuuttajakuuroja tulee Suomeen samoista maista kuin kuuleviakin maahanmuuttajia.

Kuurot maahanmuuttajat tulevat Suomeen pakolaisina tai puolison perässä (Laine 2006, 83) eli samoista syistä kuin kuulevat maahanmuuttajatkin. Heidän kohtaamansa ongelmat ovat myös samankaltaisia. (Hannola & Ala-Sippola 2010, 12.) Suomeen muuttavien viittomakielisten koulutustausta ja kielitaidot vaihtelevat suuresti. Myös suomalaisen kulttuurin tuntemuksessa on eroja. Nämä asiat vaikuttavat myös viittomakielentulkin ja kuuron maahanmuuttaja-asiakkaan välisen kommunikaation sujuvuuteen. Kaikki maahanmuuttajakuurot eivät esimerkiksi ole käyneet lainkaan koulua kotimaassaan. Tällöin heidän on vaikea ymmärtää koulutukseen liittyviä asioita, mikä myötä myös näihin asioihin liittyvien suomalaisen viittomakielen viittomien oppiminen ja ymmärtäminen on vaikeaa. (Hannola & Ala-Sippola 2010, 12–13.)

Maahanmuuttajakuuron sopeutumiseen Suomalaiseen yhteiskuntaan vaikuttaa myös se, kuinka erilaisesta kulttuurista ja yhteiskunnasta hän on lähtöisin. Saattaa olla, ettei maahanmuuttajakuuron kotimaassa ole lainkaan saatavilla esimerkiksi tulkkauspalveluja. Siinä missä kuulevien maahanmuuttajien pitää sopeutua uuteen kulttuuriin, maahanmuuttajakuurojen pitää sopeutua kahteen uuteen kulttuuriin: suomalaiseen kulttuuriin ja suomalaiseen kuurojen kulttuuriin. Kulttuurien lisäksi maahanmuuttajakuuron on opittava kaksi uutta kieltä. Sopeutumista helpottaa kuitenkin se, että kuurojen yhteisö on kansainvälinen ja eri maiden viittomakielet muistuttavat toisiaan. (emt. 12–13 ja Kippo 2010, 18.) On oikeastaan mahdoton saada työtä, jos ei osaa suomea tai suomalaista viittomakieltä. Työnhaku on hankalaa, sillä hakemukset on täytettävä suomeksi (Kippo 2010, 55–56). Laine (2006, 84) kuitenkin toteaa, että hänen haastattelemansa maahanmuuttajakuurot ovat saaneet hyvät lähtökohdat Suomeen sopeutumiseen ja ovat tyytyväisiä elämäänsä. Heidän kotoutumisensa on onnistunut tutkimuksen mukaan hyvin, ja sitä on edesauttanut esimerkiksi kuuro

suomalainen puoliso, työ ja osallistuminen aktiivisesti kuurojen yhdistyksen toimintaan. (Laine 2006, 84.)

Suomalaisen viittomakielen oppiminen mahdollistaa myös paikallisen viittomakielisen tulkkipalvelun käytön, joka osaltaan edesauttaa suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumista. Tulkkipalveluiden käyttäminen helpottaa kotoutumisprosessien eri vaiheita sekä sen jälkeistä opiskelua ja työllistymistä. Tulkkauspalvelua on Suomessa saatavilla vain suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä. Muilla viittomakielillä toteutettava tulkkipalvelu vaatii erilliset järjestelyt. (Jokinen 2010.) Jos pelkkä suomalaisen viittomakielen tulkki ei riitä, voidaan käyttää esimerkiksi reletulkkausta, jossa parina on asiakkaan kotimaan puhutun kielen ja suomalaisen viittomakielen tulkki. Toisena vaihtoehtona on käyttää kuulevaa suomalaisen viittomakielen tulkkiä ja kuuroa kansainvälisen viittomisen tulkkiä parina. (Hannola & Ala-Sippola 2010, 14.)

Kuten kuuleville maahanmuuttajille myös kuuroille on järjestettävä maksutonta tulkkauspalvelua. Näin kuurot maahanmuuttajat ovat tasavertaisessa asemassa muiden maahanmuuttajien kanssa. (Jokinen 2010 ja Työministeriö 2005.) Suomalaisen viittomakielen lisäksi maahanmuuttajakuuroille on järjestettävä tarvittaessa tulkkaus myös muilla viittomakielillä. (Jokinen 2010.) Muita kuin suomalaista viittomakieltä osaavia tulkkeja on kuitenkin vähän. (Hannola & Ala-Sippola 2010, 14.) Suomeen tulon alkuvaiheessa joillakin kuuroilla on käytettävissään myös kuuro tukihenkilö (Kippo 2010, 59).

Yhteiskunnan tarjoamien palveluiden lisäksi kotoutumista ja sopeutumista uuteen kotimaahan edistävät muutkin asiat. Joillekin maahanmuuttajakuuroille on tärkeää käydä kuurojen yhdistyksillä. Siellä he voivat oppia esimerkiksi suomalaista viittomakieltä ja luoda sosiaalisia kontakteja. Muista kuuroista ja ennen kaikkea toisista maahanmuuttajakuuroista saadaan vertaistukea ja voimavaroja elämään. Toisaalta jotkut saattavat kokea yhdistyksillä syrjintää. (Kippo 2010, 41–43.) Syrjintää koetaan myös työpaikanhaussa ja muissa tilanteissa, joissa kielimuuri on kommunikoinnin esteenä, kuten kaupassa asioidessa (emt. 51–52). Maahanmuuttajakuurot saattavat jäädä ulkopuoliseksi myös Suomessa asuvien samasta maasta tulevien yhteisössä. Kuulevat kun eivät osaa viittoa, eikä Suomesta välttämättä löydy viittomakielentaitoista

tulkkia, joka osaisi kuuron kotimaan puhuttua kieltä, jota yhteisössä käytetään. (emt. 47.)

Useiden maahanmuuttajakuurojen mielestä viittomakielen asema Suomessa on parempi kuin heidän kotimaassaan. (Laine 2006, 76.) Myös tulkkipalvelu saa kiitosta. Vaikka tulkkipalvelua on saatavilla, sen käyttö ei kuitenkaan ole maahanmuuttajakuurolle helppoa. Monesti jo tulkin tilaamiseen tarvitaan toisen henkilön apua. Kun tulkin saa tilattua, vaikeutena on kommunikaatio tulkin kanssa. Kaikki maahanmuuttajakuurot eivät ymmärrä jokaisen tulkin viittomista. Myös näissä tilanteissa kuuro asiakas saattaa haluta esimerkiksi suomalaisen kuuron apua kommunikointiin. (Kippo 2010, 61 - 62.)

Kuten edellisessä luvussa totesimme, maahanmuuttajista suuri osa asuu pääkaupunkiseudulla. Kuurolle maahanmuuttajalle Helsinki on luonteva paikka asua, sillä siellä on muita kuuroja ja tapahtumia kuuroille (Kippo 2010, 57). Maahanmuuttajakuurojen ryhmä on monimuotoinen sekä kielellisesti että kulttuurillisesti. Tämä tuo maahanmuuttajakuurojen elämään monenlaisia haasteita. Valtaväestölle tavallisista asioista tulee yllättäen hankalia, kun kielimuurissa on yhden kielen sijasta monta kieltä ja kulttuuria. Taustalla vaikuttavat kotimaan kulttuuri, kuurojen kulttuuri kotimaassa ja Suomessa sekä suomen kieli, suomalainen viittomakieli sekä mahdollisesti kotimaan puhuttu kieli ja viittomakieli. Tulkeille monen kielen kanssa työskentely luo työhön lisää haasteita.

3.2 Kulttuurien välinen kohtaaminen

Viittomakielentulkkkaus ei ole vain kielellisen tiedon välittämistä, vaan siihen liittyy myös kahden kulttuurin tuntemusta. Tulkin tulee tuntea sekä kuulevien että kuurojen kulttuuri ja osata välittää viestiä kulttuurista toiseen. Koska tulkin työssä ei ole kyse vain kielen vaan myös kulttuurin välittämisestä. (Hytönen & Rissanen (toim.) 2006, 108 sekä Suomen Kuurosokeat ry 2011.) Tämän takia tulkin on tärkeä tietää kulttuurien välisestä kohtaamisesta ja siitä, mitä kaikkea siihen liittyy. Seuraavassa pyrimme selvittämään käsitettä kulttuurien välinen kohtaaminen.

Kulttuuri on ihmisten tapa elää ja toimia. Kulttuuri kehittyy ihmisen ympärille tämän kasvaessa ja varttuessa tietynlaisessa ympäristössä. Kulttuuria ei voi määrittää yksiselitteisesti, sillä siihen liittyy jokaisen ihmisen oma maailmankatsomus, eettiset arvot ja maailmankuva. (Räty 2002, 42–44.) Kulttuurien kohdatessa ihmiset joutuvat sopeutumaan uuteen tilanteeseen. Tällainen tilanne on esimerkiksi vähemmistöryhmillä, jotka joutuvat sopeutumaan valtaväestöön ja valtaväestön jäsenillä, kun he kohtaavat vähemmistöjä. (Liebkind 2000, 13.)

Tulkkien ja muiden maahanmuuttajien kanssa työskentelevien on mahdoton tutustua jokaisen asiakkaan kulttuuritaustaan erikseen. Siksi on tärkeää tietää, millaisia eroja eri kulttuureissa yleensä on. Esimerkkejä yleisistä ja merkittävistä eroista ovat muun muassa maailmankatsomus, ikäkäsitys, yhteisön ja perheen merkitys ja yhteisön sisäiset valtasuhteet. (Räty 2002, 54–55.)

3.3 Kuurojen Kansanopisto

Opinnäytetyömme toiminnallisessa osassa viittojat ovat Kuurojen Kansanopiston opiskelijoita, ja siksi esittelemme opiston tässä luvussa. Kuurojen Kansanopisto on Helsingissä toimiva opisto, jossa on muun muassa maahanmuuttajalinja viittomakielisille. Linjalla opiskellaan suomalaista viittomakieltä ja suomen kieltä sekä tutustutaan muun muassa suomalaiseen yhteiskuntaan, kuurojen kulttuuriin ja tulkin käyttöön (Kuurojen kansanopisto 2011).

Kuurojen Kansanopiston maahanmuuttajalinjalla opiskelee parikymmentä kuuroa maahanmuuttajaa. Koulutus kestää keskimäärin kaksi vuotta ja sen päätavoitteena on, että Suomeen saapunut henkilö saa riittävän suomalaisen viittomakielen taidon pärjätäkseen arjessa sekä tulkin välityksellä työssä ja opiskelussa. (Hannola 2010, 15.)

Kansanopiston opiskelijoiden kielitaito vaihtelee korkeakoulutetuista kielettömiin. Suurin osa opiskelijoita osaa maansa viittomakieltä tai puhuttua kieltä. (Hannola 2010, 15.) Suomen kielen opiskelu tuottaa monille maahanmuuttajakuuroille vaikeuksia. Työnsaannin näkökulmasta suomen kielen oppiminen on kuitenkin tärkeää. (Posti 2006, 10–11.)

Maahanmuuttajakuuroja opastetaan myös viittomakielentulkin käyttöön. Monen opiskelijan mielestä suomalaisen viittomakielentulkin käyttäminen on hankalaa. (Hannola 2010, 15.) Esimerkiksi suomalaisten tulkkien käyttämä suomenkielinen huulio ei hyödytä useimpia maahanmuuttaja-asiakkaita lainkaan (Laine 2006, 77). Tilannetta vaikeuttaa myös se, että maahanmuuttajakuurot eivät voi käyttää tulkin kanssa äidinkieltään. Tilannetta helpottaa, jos tulkki on äidinkieleltään viittomakielinen. (Hannola 2010, 15.)

4 ITSEOPISKELUMATERIAALI

Opinnäytetyömme projekti on itseopiskelumateriaali, joten kerromme tässä luvussa opiskelumateriaali-käsitteestä sekä itsenäisestä opiskelusta. Esittelemme myös Vainionpään (2006) laatukriteerit, joiden kautta luvussa Materiaalin analyysi arvioimme tuottamaamme materiaalia.

4.1 Opiskelumateriaali

Opiskelumateriaalia on kaikki sellainen materiaali, jota käytetään oppimisprosessissa. Materiaalia on monenlaista, ja sitä voidaan tuottaa eri tavoin. Materiaali voi olla esimerkiksi oppi- tai työkirja, kuvamateriaali tai opettajan valmistama materiaali. (Vainionpää 2006, 81, 85.)

Opinnäytetyönämme tuottamaamme DVD:tä eniten muistuttava opiskelumateriaali-muoto on digitaaliset oppimateriaalit. Digitaaliset oppimateriaalit ovat materiaaleja, jotka eivät ole painetussa muodossa vaan niitä käytetään esimerkiksi tietokoneella. Käsitettä digitaalinen oppimateriaali on vaikea määritellä tekniikan jatkuvan kehityksen takia. (Vainionpää 2006, 85.) Opiskelumateriaalista puhuttaessa voidaan käyttää myös käsitettä oppimisaihio. Oppimisaihiot ovat osista koottuja kokonaisuuksia. Ne voivat olla esimerkiksi luettavia materiaaleja, multimediaesityksiä tai erilaisia tehtäviä. Oppimisaihioissa voidaan myös yhdistellä edellä mainittuja muotoja. Meidän opinnäytetyömme oppimisaihio on DVD. (Keränen & Penttinen 2007, 270.)

4.2 Itsenäinen opiskelu

Itsenäinen opiskelu on opiskelijan omaehtoista toimintaa, joka ei ole aikaan tai paikkaan sidottua. Itsenäisesti voidaan opiskella joko yksin tai yhdessä ryhmän kanssa. (Paane-Tianen 2000, 18.) Opiskelun yhteydessä puhutaan usein myös elinikäisestä oppimisesta. Käsite tarkoittaa koko elämän kattavaa oppimista, joka tapahtuu sekä tietoisesti että tiedostamatta. (Ottala 2001, 19 & Aro 2006, 203.) Elinikäisestä oppimisesta on puhuttu jo pitkään. Ensimmäisen kerran siitä puhui kasvatustilosophi John Dewey vuonna 1916. Hän käytti ilmausta ”elämän kautta oppiminen”. (Isacsson 2007.) Elinikäinen oppiminen ei siis tarkoita vain kirjasta lukemalla oppimista vaan myös toisilta oppimista ja uuteen tietoon positiivisesti suhtautumista. Elinikäinen oppiminen on sekä ihmisen henkilökohtaista oppimista että koko työyhteisön ja työn kehittämistä. (Ottala 2001, 19 ja Aro 2006, 203.) Vaikka elinikäinen oppiminen on hieno mahdollisuus kehittää itseään, se on myös nyky-yhteiskunnan jatkuvan kehityksen myötä muuttunut velvollisuudeksi. (Filander 2006, 44.)

Työmarkkinoilla kaivataan paljon erilaista osaamista, ja itsensä kehittäminen on jokaisen omalla vastuulla. Elinikäinen oppiminen on siis tullut myös osaksi työelämää. Työnantajan vastuulla on ohjata työntekijän oppimista oikeaan suuntaan, mutta viimekädessä oppiminen ja opiskelu ovat työntekijän vastuulla. (Ottala 2001, 21–22.) Näin ollen itseopiskelusta on tullut monen työntekijän arkipäivää.

Myös viittomakielentulkit joutuvat kehittämään itseään jatkuvasti. Kun tulkki merkitään tulkirekisteriin, hän sitoutuu noudattamaan ammattieettistä säännöstöä (Liite 1). Sääntö numero yhdeksän velvoittaa tulkkia jatkuvaan, elinikäiseen opiskeluun.

”9. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.”

(Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2010b.)

4.3 Laatuksriteerit

Oppimateriaalille on esitetty erilaisia laatuksriteereitä. Esimerkiksi Opetushallitus on julkaissut omat verkko-oppimateriaalin kriteerinsä. Näissä kriteereissä määritellään

neljä laadun osatekijää, jotka ovat pedagoginen laatu, käytettävyys, esteettömyys sekä tuotannon laatu. (Opetushallitus 2006.) Koimme kuitenkin Vainionpään (2006) kriteeristön sopivimmaksi työhömme. Kriteerit on laadittu niin, että ne sopivat monen erimuotoisen oppimateriaalin arviointiin. Vainionpään kriteeristön tarkoituksena on olla apuna oppimateriaalin arvioinnissa sekä sisällön että käyttötilanteen kannalta. Kriteerit on suunniteltu siten, että niitä voivat hyödyntää yksittäiset henkilöt, esimerkiksi opettajat, valitessaan oppimateriaalia. (Vainionpää 2006, 98.) Näillä perusteilla koimme niiden sopivan myös meidän työmme analysointiin.

Kriteeristö on selkeästi jäsenneilty ja näin helposti hahmotettavissa. Selkeys auttaa meidän lisäksi myös työmme ulkopuolista lukijaa saamaan nopeasti käsityksen siitä, millä perusteilla olemme analysoineet ja arvioineet DVD:tä. Opetushallituksen (2006) verkko-oppimateriaalin kriteeristö on joiltain osin sovellettavissa työmme analysointiin. Vainionpään kriteereistä sen sijaan pystyimme hyödyntämään kaikkia työmme analysoinnissa.

Käytämme Vainionpään kriteerejä tuottamamme DVD:n analysoinnissa luvussa Materiaalin analyysi. Oppimateriaalien käytön päätarkoituksena on oppimisen edistäminen. Vainionpää (2006) on laatinut kahdeksan oppimateriaalien arviointikriteeriä. Kriteereihin liittyen kysymysten tarkoituksena on täsmentää kriteerien käyttöalaa.

Seuraavassa Vainionpään kriteerit sellaisina kuin hän itse ne esittää:

1) Ajankohtaisuus ja luotettavuus

Sisältääkö materiaali ajatonta vai nopeasti vanhenevaa ainesta? Voiko vanhenevaa ainesta päivittää helposti? Onko informaatio luotettavaa ja voiko sen luotettavuutta arvioida?

2) Laaja-alaisuus ja kattavuus

Kuinka paljon ja kuinka monessa tilanteessa materiaalia voi käyttää?

3) Saatavuus

Onko materiaali helposti saatavilla? Voiko materiaalia monentaa?

4) Kustannukset

Mikä on materiaalin hankintahinta? Aiheuttaako se jatkuvia kustannuksia?

5) Uudelleenkäytön mahdollisuudet

Onko materiaali kertakäyttöistä, monikäyttöistä tai kierrätettävää?

6) Käytettävyys ja yksilöllisen etenemisen mahdollistaminen

Onko eritasoiset käyttäjät otettu huomioon? Sisältääkö materiaali riittävästi käyttäjän opastusta? Voiko sitä käyttää ilma erillisiä ohjeita? Asettaako materiaalien käyttö erityisvaatimuksia joillekin laitteille?

7) Monimuotoisen aktiivisen oppimisprosessin mahdollistaminen erilaisten vaihtoehtojen avulla

Onko materiaali oppijaa aktivoivaa? Voiko materiaalia käyttää erilaisten työtapojen yhteydessä (esimerkiksi yksilöllinen työ, yhteistoiminnallisuus)?

8) Arviointia tukevat seikat

Onko materiaalissa huomioitu monipuolinen oppimisen arviointi? Ohjataanko oppijaa itsearviointiin?

(Vainionpää 2006, 98–100.)

5 PROSESSIKUVAUS

Tässä luvussa kerromme, kuinka opinnäytetyöprosessimme eteni. Kerromme, mitä teimme ja millä tavalla toteutimme työmme. Tämä kertomuksellinen prosessikuvaus on olennainen osa toiminnallista opinnäytetyötä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 82).

5.1 Aiheen esittely

Teimme DVD:n viittomakielen tulkkien itseopiskelumateriaaliksi, ja se tulee SVT:n sekä sen jäsenten käyttöön. Aihetta ei heidän puoleltaan rajattu tarkasti, vaan saimme itse valita kuvattavan ryhmän. Valitsimme maahanmuuttajakuurot kuvauksen kohteeksi, sillä aihe on ajankohtainen ja sitä on käsitelty alan julkaisuissa. Lisäksi maahanmuuttajakuurot on asiakasryhmänä kasvava (Hannola & Ala-Sippola 2010, SIVUT). DVD:lle kuvasimme kuuden maahanmuuttajakuuron viittomista, niin että kukin viittojista viitto kolmesta kuuteen minuuttiin kestävän kokonaisuuden.

Tarkoituksenamme oli tuottaa mahdollisimman monipuolinen ja hyödyllinen itseopiskelumateriaali viittomakielen tulkeille. Pyrimme saamaan viittojia, joiden suomalaisen viittomakielen taso vaihtelee. Halusimme, että viittojat olisivat potentiaalisia tulkinkäyttäjiä, joten jonkinasteinen suomalaisen viittomakielen taito heillä kuitenkin tuli olla. Sisällöllisesti suunnittelimme aiheen olevan kaikille kuvattaville sama, jotta kielen variaatiot tulisivat esille. Videossa ei ole varsinaista vuorovaikutuksellista keskustelua, jotta saimme siitä mahdollisimman eheän. Kuvasimme viittojia kolmena päivänä.

Videomateriaalin tuottamisen voi jakaa vaiheisiin. Ensimmäisenä työvaiheena on ennakosuunnittelu, jossa laaditaan käsikirjoitus ja tuotantosuunnitelma. Tämän jälkeen siirrytään kuvaamaan ja äänittämään varsinaista materiaalia. Tässä vaiheessa tehdään myös tarvittavat tehosteet ja grafiikka. Viimeisenä työvaiheena on materiaalin jälkikäsitteily ja editointi tietokoneella. Tämän prosessin tuloksena on valmis videomateriaali. (Keränen & Penttinen 2007, 198.) Seuraavassa olemme kertoneet kuinka prosessi eteni meidän kohdallamme.

5.2 Videoiden aiheen valinta

Kertomusten aihetta valittaessa oli huomioitava muutamia seikkoja. Aiheen tuli olla yleismaailmallinen, jotta siitä ei muodostuisi liian henkilökohtaista ja arkaluontoista. Tällaisia henkilökohtaisia aiheita ovat esimerkiksi maahantulon syyt. (M. Koivisto, henkilökohtainen tiedonanto 5.1.2011.) Emme esimerkiksi missään vaiheessa pyytäneet viittojia kertomaan kotimaitaan. Jos aihe olisi ollut henkilökohtainen, voi olla, että harva olisi ollut halukas kertomaan siitä. Näin varsinkin, kun materiaalia käytetään laajalti ja levitetään monien viittomakielialan ihmisten ulottuville. Koska meillä ei ollut tavoitteena saada tietoa tai tehdä tutkimusta kuvaamamme materiaalin pohjalta, saatoimme valita aiheemme melko vapaasti. Pyrimme siihen, että aiheesta olisi helppo keksiä kerrottavaa. Aiheeksi muotoutui talvi. Haastateltavien työn helpottamiseksi mietimme muutaman vihjekysymyksen, joiden kautta olisi helppo keksiä kerrottavaa. Apukysymyksemme olivat seuraavat:

1. Kuinka kotimaasi talvi eroaa Suomen talvesta?
2. Mistä pidät Suomen talvessa ja mistä et?
3. Mistä talviharrastuksista tykkäät?

5.3 Aineiston hankinta

Toimimme yhteistyössä Kuurojen Kansanopiston kanssa. Koska maahanmuuttajalinjalla opiskellaan muun muassa suomalaista viittomakieltä ja tulkin käyttöä (Kuurojen kansanopisto 2011), koimme, että linjan opiskelijat olisivat aineistolle asettamiemme tavoitteiden kannalta sopivia kuvattavia.

Lähetimme sähköpostitse yhteistyöpyynnön joulukuussa 2010 Kuurojen kansanopiston opettajalle. Hän suostui yhteistyöhön ja lupasi kysellä linjalaisia viittojiksi videomme. Pyysimme opettajaa kysymään viittojiksi sekä vasta vähän aikaa Suomessa olleita että pidempään maassa asuneita linjalaisia. Toiveemme oli saada 5-10 viittojaa. Loppujen lopuksi kuusi viittojaa lupautui ja saapui kuvauksiin. Toiveemme oli, että jokainen video olisi 5-10 minuutin mittainen.

Lähetimme aiheen apukysymyksineen etukäteen opiston opettajalle esiteltäväksi viittojille. Näin heillä olisi ollut aikaa miettiä, mitä haluavat kertoa. Viittojat eivät kuitenkaan olleet saaneet tietää aihetta etukäteen, joten esittelimme sen aina kuvauspäivän alussa kunkin päivän viittojille.

Pyrimme saamaan mahdollisimman monta kuvausta samalle päivälle, jotta kuvauspäiviä olisi mahdollisimman vähän. Kuvauspäiviä tuli kaikkiaan kolme, sillä kaikille kuvattaville ei sopinut sama ajankohta. Osa viittojista halusi myös tulla viittomaan kertomuksensa uudelleen seuraavana kuvauspäivänä, jotta ehti miettiä aihetta tarkemmin.

Kuvaukset toteutettiin maaliskuun alussa 2011. Kansanopiston opettaja toimi koko kuvausprosessin aikana viestien välittäjänä ja kommunikoinnin tukena. Pidimme häneen yhteyttä sähköpostitse ja hän välitti viestit opiskelijoille. Hän oli myös paikalla kahden kuvauspäivän alussa. Materiaalia tuotettaessa on otettava huomioon tekijänoikeudet (Keränen & Penttinen 2007, 150 & Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404). Minkä tahansa teoksen esimerkiksi valokuvan tai videon tekijänoikeudet kuuluvat aina tekijälle. Tekijänoikeudet määritellään tekijänoikeuslaissa. (emt., 150.) Kuvausluvut (Liite 2) kävimme kuvaustilanteessa läpi siten, että toinen meistä viittoi aina pätkän luvasta

suomalaisella viittomakielellä ja opettaja selvensi sitä kuvattaville kansainvälisellä viittomisella, jotta asia tuli varmasti selväksi.

Kuvaustilanteen sujumiseksi varmistimme etukäteen videokameran toimivuuden ja muistikortin koon riittävyuden. Huolehdimme myös siitä, että käytössämme oli kameran jalusta. Kävimme etukäteen varmistamassa luokkatilan sopivuuden kuvauskäyttöön ja varasimme sen opiston opettajan kautta. Tulostimme etukäteen allekirjoitettavat kuvausluvut. Jokaisen kuvauspäivän aluksi kävimme järjestämässä tilan kuvauskuntoon; järjestelimme luokkaan paikan viittojalle, tarkistimme valaistuksen, asetimme kameran hyvään paikkaan ja teimme alustavat säädöt kameraan.

Etukäteen ajattelimme, että paikalla olisi meidän lisäksi vain kuvattava. Viittojista tuntui kuitenkin mukavammalta, että muut viittojat olivat paikalla tukemassa ja auttamassa viittomisen ideoinnissa. Tämä ratkaisu osoittautui toimivaksi, koska muiden läsnäolo rohkaisi kuvattavaa. Toisaalta he ottivat mallia toisistaan, jolloin heidän tarinansa ja viittomisensa muistuttavat toisiaan enemmän kuin jos olisimme pitäytyneet alkuperäisessä suunnitelmassa. Kuvaustilanteissa kuitenkin huomasimme, että kolmen etukäteen esitetyn kysymyksen lisäksi kuvattavat kaipasivat ideoita ja tukea myös kuvauksen aikana. Sekä me, että muut paikalla olleet viittojat esitimme kuvauksen aikana myös muita kysymyksiä. Näin saimme lisäpituutta videoihimme ja viittojien oli helpompi keksiä kerrottavaa.

Meidän viittomakielellämme saattoi olla vaikutusta kuvattavien viittomiseen. On mahdollista että, joidenkin viittojien kieli muokkautui enemmän puhutun suomen kielen mukaiseksi kuin mitä he yleensä käyttävät. Toisaalta näin voi käydä myös tulkkaustilanteessa, jossa tulkki on äidinkieleltään suomenkielinen. Myös kamera loi kuvaustilanteeseen lisäjännitystä. Moni kuvattavistamme kertoi jännittävänsä kuvaustilannetta, mikä vaikutti myös viittomiseen.

5.4 Tekninen toteutus

Kuvaukset toteutettiin tavallisella kotivideokameralla. Käytössämme ei siis ollut ammattitasoista kuvauskalustoa, studiota, editointilaitteistoja tai ammattikuvaajia. Tämä

vaikuttaa materiaalin laatuun, mutta budjetin ja aikataulun puitteissa tämä oli ainoa mahdollinen ratkaisu.

Tilaksi valikoitui yksi kansanopiston luokkatiloista, sillä se oli vapaana tarvittavina aikoina. Lisäksi siellä oli riittävän iso vaalea seinä, joka soveltui taustaksi. Videot siirrettiin kamerasta tietokoneelle, jossa niiden muotoa piti muuttaa erillisellä ohjelmalla. Sekä tämä ohjelma, että videoiden editointiin ja DVD:n valikon tekoon tarvittava ohjelma ladattiin Internetistä. Tähän saimme apua eräältä tuttavaltamme. Ilman apuvoimia emme olisi osanneet tehdä DVD:tä itse valmiiksi. Tällöin editointi ja DVD:n teko olisivat jääneet SVT:lle.

Editoimme videot siten, että poistimme tauot ja asiaankuulumattomat liikehännät. Editoinnilla pyrimme tuottamaan mahdollisimman selkeät ja yhtenäiset videot. Joihinkin videoihin lisäsimme väliin kameran takaa esitetyt lisäkysymykset tekstinä. Näin vastaukset eivät jääneet irrallisiksi, vaan kertomuksista tuli eheitä ja ymmärrettäviä kokonaisuuksia.

Editoinnin jälkeen suunnittelimme DVD:n valikon sekä videoiden järjestyksen DVD:llä. Halusimme saada DVD:stä tasapainoisen siten, että esimerkiksi kaikki pisimmät videot eivät olisi peräkkäin. Halusimme myös, että katsoja voi valita helposti, minkä videon haluaa katsoa. Tätä edesauttavat sekä se, että viittojan kuva näkyy valikossa että valikon selkeys ja yksinkertaisuus. Kaiken kaikkiaan halusimme pitää DVD:n käyttöominaisuuksiltaan ja ulkonäöltään mahdollisimman yksinkertaisena ja helppokäyttöisenä. Päädyimme yksivärisen taustaan ja koreilemattomaan kirjasyntyyppiin.

Keränen ja Penttinen (2007, 272–273) ovat jakaneet materiaalin tuottamisen eri osa-alueisiin, joita ovat muun muassa sisällön rakenteen sekä tekninen suunnittelu. Meidän taitomme riittivät materiaalin suunnitteluun, sillä työemme oli oppimisaihiona yksinkertainen. Sen tuottaminen vaati vain sisällön ja rakenteen suunnittelua. Saimme SVT:ltä ohjeet materiaalin lopulliseen muotoon, joten meidän ei tarvinnut suunnitella sitä itse. Visuaalisesti suunnittelimme materiaalin mahdollisimman selkeäksi ja helppoksi toteuttaa. Teknisen puolen suunnitteluun ja toteutukseen saimme apua.

5.5 DVD

Työvaiheiden ajaksi nimesimme videot sen mukaan, mistä maasta kukin viittoja on. Emme kuitenkaan halunneet paljastaa viittojen kotimaita tuleville materiaalin käyttäjille ja siten helpottaa ymmärtämistä. Nimesimme videot mahdollisimman neutraalisti numeroin.

Halusimme DVD:lle kiinnostavan ja kuvaavan nimen. Pidimme ideariihen, jossa kumpikin sai kertoa nimiehdotuksia, joita tuli mieleen. Listasimme ehdotukset ja parhaaksi osoittautui ”Aurinko ja toppatakki”. Nimi on mielestämme osuva, koska se tuo esiin maiden vastakohtaisuuksia. Toppatakki myös viittaa videoiden aiheeseen – talveen.

Lopuksi poltimme työmme DVD:lle. Ensin teimme koeversion uudelleenpoltettavalle DVD:lle, jotta saimme varmuuden työmme toimivuudesta ja saatoimme koekäyttää sitä. Levy toimi moitteettomasti ja poltimme lopullisen version. DVD:n lähetimme SVT:lle, joka suunnittelee ja toteuttaa levyn etu- ja takakannen sekä kopioi levyä omiin tarkoituksiinsa.

6 MATERIAALIN ANALYYSI

Analysoimme seuraavassa tuottamaamme materiaalia aiemmin esittelemämme Vainionpään (2006) oppimateriaalikriteeristön perusteella. Seuraavat alaluvut on jaettu ja otsikoitu alkuperäisten kriteerien mukaisesti, jotta analyysimme on mahdollisimman selkeä ja helppolukuinen.

6.1 Ajankohtaisuus ja luotettavuus

Kuten aiemmin johdannossa totesimme, aiheemme on ajankohtainen. Materiaalimme on tuore, sillä se on vastikään tuotettu. Kuvaamamme videot ovat vain esimerkkejä maahanmuuttajien viittomisesta ja ne kuvaavat henkilöiden tämänhetkistä kielitasoa.

Materiaalia voi toki käyttää useita vuosia, mutta kuten Rissanen (1985, 12.) toteaa, kieli muuttuu jatkuvasti. Jos materiaalia tarkastelee esimerkiksi kymmenen vuoden kuluttua, se voi olla vanhentunutta.

Sekä maahanmuuttajien kotimaiden viittomakielet että suomalainen viittomakieli ovat kymmenen vuoden päästä muuttuneet ainakin jonkin verran nykyiseen tilanteeseen verrattuna (Rissanen 1985, 12). Näin ollen on oletettavaa, että kielen kehittyminen vaikuttaa myös maahanmuuttajien käyttämään viittomiseen. Tämä voi vaikeuttaa tuottamamme materiaalin ymmärtämistä, sillä tulkit sisäistävät uudet viittomat ja viittomistavat. Videon viittominen saattaa tuntua myös vanhahtavalta eikä siitä ole vastaavaa hyötyä kuin nyt. Tällöin täytyy kuvata täysin uutta materiaalia, mutta työtämme voi toki käyttää ideatasolla hyödyksi. Näin ollen Vainionpään (2006) kriteeri helposta päivittämisestä ei toteudu.

Vainionpää (2006) tuo esille myös materiaalin luotettavuuden. Siihen, mitä kuvaa-
mamme viitotjat tuottavat tai onko viittomisen sisältö totta, ei ole tarvetta puuttua, sillä se ei ole materiaalin luotettavuuden kannalta olennaista. Ainoastaan, jos materiaalia katsoo kulttuurituntemuksen kannalta, tarinoiden sisällöillä on merkitystä. Viitotjat viittovat niin kuin osaavat, emmekä esittäneet heille vaatimuksia kielen laadusta. Voi olla, että he viittovat keskenään eri tavoin kuin meille ja kameran läsnä ollessa. Kuitenkin tulkki on usein myös kuuleva, jolloin viittomakielinen kenties pyrkii muokkaamaan viittomistaan kuulevalle helposti ymmärrettäväksi.

6.2 Laaja-alaisuus ja kattavuus

Vainionpää (2006) tuo esille, että kannattaa pohtia myös oppimateriaalin laajuutta. Tuottamamme materiaali ei itsessään ole kovin laaja, mutta halusimme panostaa mieluummin laatuun kuin määrään. Työhön käytettävissä oleva aika oli myös rajallinen. Työmme on ensimmäinen SVT:n tilaama, opiskelijatyönä toteutettu itseopiskelumateriaali maahanmuuttajakuurojen viittomisesta. Näin ollen oli tärkeää saada edes pieni, laadukas pilottipaketti käyttöön. SVT voi hyödyntää materiaalia monissa eri tilaisuuksissa jakamalla sitä jäsenilleen. Jäsenet itse voivat käyttää materiaalia

itseopiskeluun haluamallaan tavalla. Materiaalin kattavuutta olemme pohtineet enemmän kohdassa kuusi ja seitsemän.

6.3 Saatavuus

Muiden kuin SVT:n jäsenten on lähes mahdotonta saada materiaalia. Vain SVT:llä on oikeus kopioida ja jakaa materiaalia. Sen lisäksi me säilytämme omat kappaleemme, ja SVT on luvannut toimittaa kopiot videolla esiintyville viittojille. Materiaalia ei ole tehty laajalle yleisölle julkisesti jaettavaksi viittojen henkilösuojan turvaamiseksi. Luovutamme materiaalin SVT:lle kuitenkin sellaisessa muodossa, jossa sitä on helppo kopioida.

6.4 Kustannukset

Kustannukset DVD-levyn tuottamisesta olivat hyvin pienet. Kamera ja sen osat olivat omiamme eikä kameraan tarvinnut ostaa uutta muistikorttia tai kasettia. Tilojenkäytöstä ei myöskään tullut mitään kuluja. Välimatkat kodin ja kuvauspaikan välillä olivat lyhyitä, joten matkakustannuksetkin jäivät meille pieniksi. Kuvauspäivät oli järjestetty viittojen koulupäivien yhteyteen, joten heille ei tullut matkoista lisäkustannuksia. Ohjelmat, joita käytimme materiaalin editointiin ja muokkaamiseen, olivat ilmaisia Internetistä laillisesti ladattavia ohjelmia. Meille ainoaksi kustannukseksi matkakulujen lisäksi tuli testi-DVD:n ja lopullisen DVD:n hinta. Materiaalin säilyttämisestä ei tule meille eikä SVT:lle jatkuvia kustannuksia, sillä materiaalia ei säilytetä maksullisessa Internet-palvelussa vaan DVD:llä. Suurimmat kustannukset tulevat SVT:lle materiaalin kopioinnista. Kaiken kaikkiaan DVD:n tuottaminen tuli erittäin edulliseksi.

6.5 Uudelleenkäytön mahdollisuudet

Materiaali sellaisenaan tarjoaa tulkeille mahdollisuuden harjoitella viittomisen ymmärtämistä, tulkkausta suomen kielelle ja sitä kautta kehittää ammattitaitoaan. Materiaalia voisi kehittää edelleen ja luoda siten erilaisia tehtävyytyyppejä. Näiden kautta ma-

ateriaalin uudelleenkäyttömahdollisuudet paranevat ja kertakatsomisen jälkeen materiaalia voi hyödyntää eri tavoin. SVT:llä on mahdollisuus käyttää materiaalia useasti. Se ei sisällöltään sitoudu tiettyyn tilaisuuteen vaan sitä voidaan jakaa myöhemminkin uusille jäsenille. SVT itse päättää siitä, kuinka pitkään materiaalia haluaa jäsenilleen jakaa.

6.6 Käytettävyys ja yksilöllisen etenemisen mahdollistaminen

Vainionpää (2006) kehottaa arvioijaa pohtimaan myös erilaisia käyttäjiä, materiaalin käytönohjeistusta sekä mahdollisia laitevaatimuksia. Materiaali on tuotettu DVD-muodossa, ja sitä voi katsoa sekä tietokoneelta että televisiosta DVD-soittimen kautta. DVD-muodosta sovimme yhdessä SVT:n kanssa. Tällä tavalla olemme halunneet varmistaa, että mahdollisimman moni tulkki voi käyttää DVD:tä. Materiaali olisi helpommin saatavissa ja käytettävissä sähköisessä muodossa esimerkiksi Internetissä, mutta kuten aiemmin olemme todenneet, tällöin materiaali saattaisi levitä helposti ulkopuolisille. Nyt DVD:tä voi konkreettisesti jakaa tulkeille, joten SVT:n on helpompi kontrolloida materiaalin leviämistä kuin jos se olisi esimerkiksi yhden yhteisen salasanan takana Internetissä. DVD:tä voi myös kuljettaa mukanaan, eikä sen käyttö vaadi Internet-yhteyttä.

Olemme tehneet DVD:n mahdollisimman helpoksi käyttää, siten, ettei siihen tarvita erillisiä ohjeita. DVD:n toistamiseen soveltuvat eri tietokoneohjelmat, kuten Windowsin Media Player ja VLC-player. Nämä ohjelmat ovat yleisesti käytössä. Kun DVD:n avaa sen toistamiseen soveltuvalla ohjelmalla, aukeaa valikko. Valikosta voi valita haluamansa videon tai katsoa kaikki videot peräkkäin toistettuna. DVD:n rakenne on selkeä, sillä valikko on yksiportainen, eikä sisällä esimerkiksi ala-otsikoita.

Materiaali on suunnattu ammattitulkeille, joka on sellaisenaan laaja ja monitasoinen ryhmä. Kukin voi käyttää materiaalia oman taitotasonsa mukaisesti. Jos esimerkiksi pelkkä videon tulkkaaminen suomen kielelle on liian helppoa, tulkki voi halutessaan nauhoittaa oman tulkkeensa ja analysoida sitä jälkikäteen. Näin tulkki voi käyttää materiaalia eri työelämän vaiheissa ja kehittää itseään vähitellen kohti työtään analysoivaa ammattilaista.

Kokemuksemme perusteella tulkkikoulutuksessa käytetään paljon videomateriaalia ja tehdään niihin liittyviä tehtäviä. Monet tulkit varmasti osaavat itse keksiä tuottamamme materiaaliin sopivia tehtäviä. Kuitenkin meistä olisi hyvä, että DVD:hen liitettäisiin ohjeistus, jossa esiteltäisiin erilaisia itseopiskeluun soveltuvia harjoituksia, jotta varmistettaisiin kaikille käyttäjille mahdollisimman suuri hyöty. Pohdinta-luvussa olemme tuoneet esille mahdollisia tehtävämalleja, joita voi hyödyntää materiaalia käytettäessä.

6.7 Monimuotoisen aktiivisen oppimisprosessin mahdollistaminen erilaisten vaihtoehtojen avulla

Tulkkausprosessin aikana tulkki joutuu hallitsemaan montaa asiaa yhtäaikaan. Tulkin tulee esimerkiksi pohtia erilaisia tulkkaustratkaisuja ja niiden vaikutusta tilanteeseen. (Hytönen & Rissanen 2006, 152.) Koska tulkkauksen vaatii jatkuvaa aivotyöskentelyä, myös tuottamamme materiaalin käyttö aktivoi väistämättä oppijaa. Materiaalia voi käyttää itsenäisen työskentelyn lisäksi myös parin kanssa tai ryhmässä, jolloin työskentelystä tulee entistä antoisampaa. Parin tai ryhmän kanssa voi yhdessä miettiä merkityksiä ja tulkkaustratkaisuja. Pari voi myös kuunnella suomenkielelle tuotettua tulketta ja antaa palautetta. Lisäksi materiaalia voi hyödyntää paritulkkausten harjoituksissa. Näin parit voivat rauhassa tutustua toistensa työtapoihin ja harjoitella yhdessä työskentelyä ilman autenttisen tulkkauksitilanteen luomia paineita.

6.8 Arviointia tukevat seikat

Oppijan itsearviointi kaipaisi mielestämme ohjeistusta. Vainionpään (2006) mukaan materiaalissa tulisi huomioida monipuolinen oppimisen arviointi, ja materiaalin tulisi ohjata oppijaa itsearviointiin. Esimerkiksi osassa harjoitteista tulkki voi nauhoittaa omaa tuotostaan ja analysoida sitä tai arvioida omaa tuotostaan vertaispalautteen avulla. Materiaali itsessään ei ohjaa arviointiin, mutta siihen liitettynä ohjeistus voisi lisätä tulkkien itseanalysointia ja kehittämistä. Tätä kautta tulkki voi parantaa ammatitaitoaan.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tuottaa viittomakielentulkeille hyvää itseopiskelumateriaalia maahanmuuttajakuurojen viittomisesta. Perehdyimme siihen Vainionpään (2006) oppimateriaalille asettamien laatuksiteerien avulla. Työmme tutkimuskysymykseen voi liittää monia eri näkökulmia esimerkiksi siitä, millainen on maahanmuuttajakuuro, millaista heidän viittomisensa on tai millaista on tehdä materiaalia tulkkien käyttöön. Päätimme kuitenkin keskittyä materiaalin laatuun ja sen analysointiin. Pyrimme ottamaan laadun arvioinnissa huomioon tulkin sekä tilaajan näkökulman.

Aiemmin esittämiemme tutkimusten, Kippo (2010) ja Laine (2006), tulokset ovat keskenään hyvin samankaltaisia. Molemmissa tutkimuksissa todettiin, että maahanmuuttajakuurot sopeutuvat Suomeen ja suomalaiseen yhteiskuntaan hyvin. Tähän vaikuttaneita tekijöitä olivat muun muassa työ, oma aktiivisuus sekä esimerkiksi tulkkauksen palvelujärjestelmän toimivuus. Kuitenkaan näitä tuloksia ei voi verrata suoraan meidän työmme tuloksiin, koska lähestymme aihetta eri näkökulmasta. Kippo (2010) ja Laine (2006) ovat tutkineet maahanmuuttajakuurojen taustoja sekä sopeutumista Suomeen. Meidän työssämme puolestaan keskitytään analysoimaan maahanmuuttajakuurojen viittomisesta tuottamaamme materiaalia. Teoriaosamme kuitenkin liittyvät toisiinsa, sillä sekä näissä graduissa että työssämme maahanmuuttajakuurot ovat keskeisessä asemassa.

Kuvaamiemme Kuurojen Kansanopiston maahanmuuttajakuurojen voisi päätellä olevan sopeutumassa suomalaiseen yhteiskuntaan, koska siellä he oppivat suomalaista viittomakieltä ja sitä kautta pääsevät osalliseksi yhteiskunnan palveluita, muun muassa viittomakielentulkkien välityksellä. Tämän lisäksi he oppivat suomen kieltä ja tutustuvat suomalaiseen yhteiskuntaan. Maahanmuuttajalinjalla maahanmuuttajakuurot löytävät ystäviä ja tutustuvat suomalaiseen kuurojen kulttuuriin. Laineen (2006) ja Kipon (2010) tutkimustenkin valossa nämä olivat maahanmuuttajakuurojen sopeutumisessa keskeisessä asemassa.

7.1 Miten onnistuimme?

Onnistuimme luomaan selkeän käyttökelpoisen kokonaisuuden, jota voi hyödyntää monin eri tavoin. Sen levikki on hallittu ja monistaminen edullista. Vainionpää (2010) toteaa kriteereistään, että niihin ei ole yhtä oikeaa vastausta, vaan eri tilanteissa voi olla erilaisia parhaita ratkaisuja. Tässä tapauksessa esimerkiksi levikin ei ole tarkoitukseen ollen suuri vaan tarkasti kohdennettu. Näin ollen levitysmuoto on tarkoituksenmukainen.

Kielenoppimisen kannalta materiaalista saa vähän tuntumaa siitä, millaista maahanmuuttajakuorojen viittominen on. Työn tarkoituksena ei ollut tuottaa laajaa tutkimusta tai kartoitusta siitä, miten maahanmuuttajat ympäri Suomea viittovat. Se olisi ollut liian suuri työ aikataulumme ja resurssiemme puitteissa. Siitä saatava hyöty ei olisi myöskään ollut riittävä suhteessa tehtyyn työhön. Tehtävänämmä oli tuottaa käyttökelpoista materiaalia ja siinä onnistuimme. Tuotetta voi myös käyttää erilaisissa kokoonpanoissa – ryhmässä, pareittain tai yksin.

Oppimateriaalissa on varmasti aina kehitettävää, vaikka se olisikin tarkoin suunniteltua ja ammattitaidolla valmistettua. Tuottamassamme materiaalissa on paljon asioita, joissa onnistuimme, mutta toki siinä on myös heikkouksia. Materiaali on ajankohtaista tällä hetkellä, mutta se vanhenee ajan myötä. Sekä maahanmuuttajat asiakasryhmänä että heidän käyttämänsä kieli muuttuu. On mahdollista, että kentälle ilmaantuu muita ryhmiä, joiden viittomisen ymmärtäminen vaatii tulkeilta harjoittelua. Tässä tapauksessa materiaalimme ei välttämättä ole niin hyödyllinen.

Toinen keino parantaa materiaaliamme käytettävyyttä, on ohjeistus. Tulkkien työkentelyä materiaalin kanssa helpottaisi, jos DVD:n mukana tulisi tehtävämalleja ja ohjeita materiaalin käyttöön sekä sitä kautta keinoja itsearviointiin ja itsensä kehittämiseen. SVT tilasi meiltä materiaalia tulkkien itseopiskeluun, emmekä erikseen sopineet ohjeistusten tekemisestä. Näin ollen olemme vastanneet tilaajan toiveisiin.

Meidän materiaalimme on Vainionpään kriteerien valossa muutamien puutteiden onnistunut. Seuraavassa luvussa pohdimme vielä kehitysehdotuksia ja parannuskeinoja, joilla materiaalistamme tulisi vieläkin parempi.

7.2 Kehitysehdotuksia

Vaikka SVT:n kanssa sovimme, että tuotamme vain DVD-levyn, jossa on maahanmuuttajien viittomista, pohdimme seuraavassa materiaalin jatkokehittelymahdollisuuksia. Materiaalista voisi olla enemmän hyötyä ja sitä voisi käyttää monipuolisemmin, jos sitä työstäisi edelleen ja siihen liittäisi erilaisia harjoitteita tai käyttöideoita.

Videoista voisi esimerkiksi tehdä valmiin suomenkielisen käännöksen, jonka oikeellisuuden voisi varmistaa vielä viittojilta itseltään. Näin tulkit voisivat verrata käännöksiaan tai tulkkeitaan alkuperäiseen käännökseen ja tarvittaessa tarkistaa epäselviä kohtia. Käännöksen avulla tulkkien olisi mahdollista muokata omaa tulkettaan lähemmäs alkuperäistä merkitystä. Käännöksen voisi toteuttaa erillisenä kirjallisena dokumenttina tai tekstityksenä videossa.

Klippel (1998) esittelee erilaisia tehtävätyyppejä, joita kannattaa hyödyntää kielen opiskelussa (Hentunen 2004, 49–51). Ensimmäiseksi hän esittelee tyypillisen tehtävän, joka on vastausten etsiminen tekstistä valmiiksi annettuihin kysymyksiin. Myös meidän materiaalistamme voisi ymmärtämisharjoitusta varten tehdä kysymyksiä, joihin tulkin tulisi vastata katsottuaan videon. Oikeat vastaukset olisivat erillisenä dokumenttina. Klippel mainitsee myös puutteellisen kontekstin täydentämisen. Tällaisesta tehtävätyypistä esimerkki on aukkot tehtävä, jossa tulkilla olisi edessään teksti, josta puuttuu osia. Tulkin tulisi täydentää teksti näkemänsä mukaan. (emt. 49–51.)

Klippel (1998) kertoo myös tehtävästä, jossa opiskelija etsii tekstistä tietyn tyypisiä ilmauksia esimerkiksi tietyn sanaluokan sanoja tai kielioppirakenteita (emt. 49–51). Tätä tehtävätyyppiä voisi soveltaa materiaaliimme sitten, että tulkin tulisi etsiä videoista esimerkiksi kysymyslauseita, tietyn tyypisiä ilmeitä tai polysynteettisiä viittomia. Klippelin ehdotuksessa mainitaan myös kiertoilmausten, välttämistästrategioiden ja synonyymi-ilmausten harjoittelu (emt. 49–51). Tulkit voisivat tarkastella materiaalia siitä näkökulmasta, millaisia kiertoilmauksia maahanmuuttajakuurot käyttävät, kuinka he ilmaisevat asiat, jos eivät tiedä suomalaisen viittomakielen viittomaa ja kuinka heidän viittomisensa ylipäätään eroaa suomalaisesta viittomakielestä.

Videota voi hyödyntää myös viittomisharjoituksena. Klippel (1998) kertoo harjoituksesta, jossa opiskelija toistaa natiivin tuottamaa tekstiä. Tulkki voi viittoa mukana katsoessaan videota. Tämä voi auttaa esimerkiksi viittojan käsialan hahmottamisessa ja oman viittomistyylin laajentamisessa.

7.3 Ongelmia matkan varrella

Eräs ongelmia tuottanut asia oli yhteydenpito viittojiin. Pidimme yhteyttä Kansanopiston opettajan välityksellä, mikä hidasti tiedonkulkua. Jälkikäteen ajateltuna meidän olisi kannattanut olla yhteydessä suoraan viittojiin esimerkiksi tekstiviesteillä, sähköpostitse tai Facebookin kautta. Toisaalta nämä välineet vaativat kirjoitetun kielen taitoa, mikä saattaa joillekin maahanmuuttajakuuroille olla vielä ongelma. Suoralla yhteydenpidolla viittojiin olisimme voineet luultavasti ehkäistä väärinkäsityksiä esimerkiksi kuvauspäivistä. Henkilökohtaista yhteydenpitoa puoltaa myös kuurojen kulttuurin tapa tavata ja sopia asiat kasvotusten (O. Ahonen, henkilökohtainen tiedonanto, 13.4.2011).

Aiheenvalintaakin voisimme miettiä uudestaan. Vaikka talvi on meille suomalaisille yleinen puheenaihe, kaikissa maissa käsite ei välttämättä ole kovin tuttu. Kuvaukset suoritettiin talvella, joten jokainen paikallaolijoista tiesi mitä talvi Suomessa tarkoittaa. Kuitenkin pyysimme vertailemaan Suomen talvea ja viittojan kotimaan talvea, mikä saattoi olla vaikeaa. Vuodenaikojen vaihtelu on kuitenkin maapallon eri osissa erilaista ja joissakin maissa puhutaan vain kuivasta ja sadekaudesta. Silloin on vaikea kertoa, millainen talvi kotimaassa on. Mikäli aihe olisi ollut helpompi, viittojat olisivat saattaneet kertoa enemmän ja pidempään ajatuksiaan. Olisimme voineet miettiä tarkemmin, mikä on sellainen aihe, joka on yhteinen kaikissa maissa ja kulttuureissa. Saimme kuitenkin etukäteen hyväksynnän aiheesta ohjaajiltamme. Kaikki viittojat pystyivät onneksi kertomaan esittämästämme aiheesta, vaikkakin jotkut tarvitsivat lisätukea.

Toisenlaisen aiheen lisäksi viitottuja kertomuksia olisi voinut pidentää se, että viittojat olisivat saaneet tietää aiheen etukäteen. Tällöin he olisivat ehtineet suunnitella, mitä kertovat. Nyt tuotoksiin tuli paljon miettimistaukoja sekä irrallisia lauseita, ja meille jäi

paljon editoitavaa. Toisaalta, jos viittojat olisivat tienneet aiheen etukäteen, he olisivat saattaneet kysellä suomalaisen viittomakielen viittomia joillekin käsitteille. Se olisi vähentänyt alun perin toivomaamme kielellistä variaatiota. Materiaalin on tarkoitus olla sellaista viittomista, jota tulkit näkevät maahanmuuttajien kanssa työskennellessään. Tulkkaustilanteissa asiakkaat harvoin ovat ehtineet suunnitella viittomistaan tai selvittää ilmaisia etukäteen. Näin ollen saimme luonnollista ja aitoa materiaalia. Olimme suunnitelleet ja sopineet Kansanopiston opettajan kanssa, että viittojat saisivat tietää aiheen etukäteen. Tässä tapauksessa tietokatkos koitui varmastikin meidän onneksemme.

Kuvauksen aikataulutus ei myöskään sujunut suunnitelmiamme mukaisesti. Alunperin suunnittelimme, että järjestämme kuvaukset tammikuun aikana. Sekä meidän että Kansanopiston aikataulujen vuoksi kuvaukset siirtyivät kuitenkin maaliskuulle. Tästä johtuen meille tuli kiire. Vaikka olimme hyvissä ajoin yhteydessä Kansanopistoon, olisimme voineet ehkäistä näitä ongelmia ottamalla yhteyttä vieläkin aikaisemmin.

Etukäteen olimme pohtineet tapaa viittoa aiheemme ja lisäkysymykset maahanmuuttajille. Yritimme välttää suomenkielen vaikutusta viittojen käyttämään kieleen. Meidän viittomisemme varmasti vaikutti maahanmuuttajien viittomiseen. Heidän kielensä oletettavasti muuttui suomenkielisemmäksi kuin mitä se olisi luonnostaan. Lyhyen kuvaustilanteen ajan viittoja jaksaa keskittyä käyttämään jo opittuja suomalaisen viittomakielen viittomia ja elementtejä. Pitkästä tulkkaustilanteesta tai asian ollessa vaikea tilanne saattaa olla toinen. Näin ollen tuottamastamme materiaalista saatu hyöty saattaa jäädä pienemmäksi kuin, jos maahanmuuttajat eivät olisi mukauttaneet kieltä meitä varten. Ratkaisuna tähän olisi esimerkiksi kuvata maahanmuuttajien keskinäistä keskustelua tai pyytää viittomakielinen esittämään aiheemme kysymykset. Olimme myös voineet käyttää kuvia, joista maahanmuuttajat olisivat viittoneet.

Osassa videoista on nähtävissä samankaltaisuutta viittoma- ja aihetasolla. Esimerkiksi monet kertovat avantouinnista ja käyttävät siitä täysin samaa viittomaa. Viittojat näkivät toistensa tuotokset ja ratkaisut ja saivat niistä vaikutteita omiin tarinoihinsa. Olisi kenties ollut parempi, jos viittoja olisi ollut kuvaustilanteessa yksin. Viittojat kuitenkin toivoivat, että saisivat olla yhtä aikaa paikalla tukemassa toisiaan.

7.4 Jatkossa tehtäväksi

Jouduimme rajaamaan työtämme paljon, sillä aikaa oli käytettävissä rajallisesti. Ai-
hetta olisi ollut helppoa ja mielenkiintoista laajentaa lähes loputtomiin. Olisi ollut mie-
lenkiintoista kuvata monia eri viittojaryhmiä kuten lapsia, vanhuksia ja kuurosokeita.
Myös aineiston tarkempi kielellinen analysointi olisi ollut kiinnostavaa. Kuitenkin tila-
uksen ja aikataulun puitteissa tämän suurempi työ ei ollut mahdollinen. Jatkossa siis
voisi tuottaa materiaalista valmiita tehtäväehdotuksia ja käännöksen sekä kerätä li-
sää materiaalia niin maahanmuuttajakuuroista kuin muistakin viittojaryhmistä eri puo-
lelta Suomea. Näistä materiaaleista voisi analysoida sekä alueellisia kielen variaatioi-
ta että maahanmuuttajien viittomista tarkemmin.

7.5 Loppujen lopuksi

Matkan varrelle on mahtunut paljon erilaisia ajatuksia. Olemme pohtineet työmme
mielekkyyttä ja tarkoitusta sekä omasta, tilaajan että tulkkien kannalta. Mielestämme
työmme on onnistunut hyvin. Meillä ei ole lainkaan teknistä tai editointikokemusta,
joten siihen nähden materiaalimme on hyvä. Myös tulkkeina ja viittomakielialan am-
mattilaisina olemme vasta untuvikkoja. On ollut hienoa päästä tutustumaan syvälli-
sesti yhteen tulevista ja mielestämme vaativista asiakasryhmistä. Tulevaisuudessa
hyödyimme varmasti saamistamme kokemuksista, kun kohtaamme maahanmuuttaja-
kuuroja asiakkainamme. Tämän lisäksi osaamme arvioida oppimateriaaleina käytet-
tyjä aineistoja kriittisesti. Koska maahanmuutto on myös viittomakielialalla ajankoh-
tainen kysymys, opinnäytetyömme palvelee myös ammattikuntaa. Kielitaidon lisäksi
materiaalimme antaa toivottavasti myös taustatietoa tulkeille ja helpottaa kulttuurien
välistä kohtaamista.

LÄHTEET

- Aro, M. 2006. Työsuhteiden epävakaistuminen ja työssäoppimisen edellytykset. Teoksessa Mäkinen, J., Olkinuora, E., Rinne, R. & Suikkanen, A. (toim.) Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 203.
- Filander, K. 2006. Työ, koulutus ja katoavat ammatti-identiteetit. Teoksessa Mäkinen, J., Olkinuora, E., Rinne, R. & Suikkanen, A. (toim.) Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 44, 52-53.
- Halonen, J. 2010. Monikulttuurisuus ja maahanmuutto. Viitattu 12.11.2011. http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;121;43719.
- Hannola, Terja 2010. Kuurojen kansanopisto tukee kotoutumista. Kielisilta 3/2010, 15.
- Hannola, Terja & Ala-Sippola, Sanna. 2010. Kansainvälistä menoa kotikentällä. Kielisilta 3/2010, 12-14.
- Hentunen, Anna-Inkeri 2004. Rakennetaan kielitaitoa – Käytännön konstruktivismia kielenopettajille. Vantaa: Dark Oy.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Isacsson, Annica 2007. Elinikäinen oppiminen. Viitattu 18.4.2011. http://www.tieke.fi/mp/db/file_library/x/IMG/22758/file/8_esitys_annica.pdf
- Jokinen, Markku. 2010. Kuurojen Liitto ry:n lausunto Hallituksen esitysluonnokseen Eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä. Viitattu 10.11.2010. <http://www.kl-deaf.fi/Page/a8d0dc06-2490-49cf-bd5c-dc965c86129c.aspx?groupId=93df37e8-1330-4cf2-b7c4-4fe0568ef035&announcementId=d173ab75-cad5-41b9-98da-f68ab3286c70>.

Keränen, Vesa & Penttinen, Jukka 2007. Verkko-oppimateriaalin tuottajan opas. Porvoo: WS Bookwell.

Kippo, Mirkka 2010. Kuuro maahanmuuttaja suomalaisessa yhteiskunnassa. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta Pro gradu -tutkielma.

Kuurojen kansanopisto. 2011. Maahanmuuttajalinja. Viitattu 14.3.2011. <http://www.kuurojenkansanopisto.fi/Page/7ac9cd31-a8bf-4814-b71a-0b92f6f1bee8.aspx>.

Laine, Sari 2006. ”Mä oon ihan mukana kaikessa” – Maahanmuuttajakuurojen kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta Pro gradu -tutkielma.

Liebkind, Karmela. (toim.) 2000. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Maahanmuuttovirasto. 2010a. Pakolaiset. Viitattu 12.11.2010. <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2476>.

Maahanmuuttovirasto. 2010b. Perhe. Viitattu 12.11.2010. <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2472>.

Nevalainen, Mervi 2011. Tietoa maahanmuuttaja kuuroista. Email milla.kiiski@humak.edu 10.1.2011.

Ottala, L. 2001. Osaajana opintiellä. Opas elinikäisen oppimisen matkalle. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Opetushallitus. 2006. Verkko-oppimateriaalin laatukriteerit. Viitattu 17.3.2011. http://www.oph.fi/download/47132_verkko-oppimateriaalin_laatukriteerit.pdf.

Paane-Tiainen, Tuulia 2000. Oppijaksi aikuisena. Helsinki: Edita.

Posti, Annika 2006. Suomea ja viittomakieltä maahanmuuttajille.

Kuurojen lehti = Dövas tidskrift (111) 6/2006, 10-11.

Rissanen, Terhi. 1985. Viittomakielen perusrakenne. Helsinki: Yliopistopaino.

Räty, Minttu. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Sisäasiainministeriö. 2011a. Viitattu 16.3.2011.

<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/ECC4A9F3A4C151FBC22575E1001FF1F6?opendocument>.

Sisäasiainministeriö. 2011b. Viitattu 25.3.2011.

<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/4B352409EF53530FC22575E1001F5DA2?opendocument>.

Sisäasiainministeriö. 2011c. Viitattu 25.3.2011.

<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/D7261F0A27F5FE52C2257693003CFF09?opendocument>.

Suomen Kuurosokeat ry 2011. Tulkattu kommunikaatiotilanne. Viitattu 20.4.2011.

http://www.kuurosokeat.fi/materiaalipankki/kuurosokeutta_koskevat_oppaat_verkossa/tulkkipalveluopas/4_tulkattu_kommunikaatiotilanne/

Suomen Viittomakielen Tulkit ry. 2010a. Säännöt. Viitattu 3.10.2010.

<http://www.tulkit.net/svt-ry/saannot/>.

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2010b. Ammattieettinen säännöstö. Viitattu 15.11.2010.

<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/viittomakielen-tulkin-ammattisaannosto/>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Maahanmuuttajien palvelut ja työllistyminen sosiaalialalle. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:41.

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404. Viitattu 18.4.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

Tilastokeskus 2010. Tilastot. Suomen kansalaisuuden saaneet entisen kansalaisuuden mukaan 2009. Viitattu 8.11.2010.
http://www.stat.fi/til/kans/2009/kans_2009_2010-05-07_kuv_001_fi.html.

Työministeriö 2005. Maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden kielipalvelujen järjestäminen ja kustannusten korvaaminen. Työministeriön ohje, O/3/2005 TM. Viitattu 17.3.2011. <http://www.finlex.fi/data/normit/21836-O32005TM.pdf>.

Vainionpää, J. 2006. Erilaiset oppijat ja oppimateriaalit verkko-opiskelussa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1: Viittomakielentulkin ammattisäännöstö

AMMATTIETIIKKA

1. Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.
4. Tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.
5. Tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan.
6. Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä.
7. Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti.
8. Tulkki on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työnsä laatuun.
9. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.
10. Jos tulkki toimii sellaisessa asiakastyössä, jossa asiakkaat ovat myös tulkkipalvelun käyttäjiä, hän toimii niin että ammattiroolit eivät sekoitu.

Liite 2: Kuvauslupa

Lupa

Annan luvan Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelman opiskelijoille nauhoittaa haastatteluni Helsingissä 2011. Luvan ehdot ovat seuraavat.

Nauhoitteita käytetään aineistona Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelman opinnäytetyössä. Aineistoa saa käyttää Suomen Viittomakielen Tulkit Ry (SVT) viittomakielentulkkien itseopiskelumateriaalina. Aineisto on muodoltaan DVD ja SVT säilyttää sen kyseisessä muodossa. DVD:tä saa jakaa SVT:n jäsenille erilaisissa yhdistyksen tapahtumissa. Tarvittaessa SVT saa kopioida DVD:tä. Opiskelijat saavat säilyttää itsellään kaksi kappaletta DVD:tä.

Helsingissä __ / __ 2011

Allekirjoitus

Nimen selvennys: